

Informacija

o implementaciji Nacionalnog plana za isključivanje iz uporabe SOOO (National - ODS phase-out plan - NOPP) iz sredstava odobrenih od strane Multilateralnog fonda za implementaciju Montrealskog protokola

Implementacija ovog programa je završena u decembru 2014. godine od strane MVTEO BiH koje je institucija fokal point za Montrealski protokol i Bečku konvenciju o zaštiti ozonskog omotača, a osoba fokal point i menadžer Ozonske jedinice BiH je Azra Rogović-Grubić. U sklopu MVTEO BiH je Ozonska jedinica BiH koja je zadužena za provedbu programa i projekata kojima se ostvaruju odredbe ovih međunarodnih okolinskih sporazuma. Za provođenje međunarodnih multilateralnih sporazuma, koje je Bosna i Hercegovina ratificirala, Bečke konvencije o zaštiti Ozonskog omotača i Montrealskog protokola o supstancama koje oštećuju ozonski omotač, kao izvršnog dokumenta Bečke konvencije, te provođenje Programa implementacije Montrealskog protokola u Bosni i Hercegovini, odnosno njenim nosiocima i korisnicima projekata od kojih su većina privredni subjekti su od strane Multilateralnog fonda za implementaciju Montrealskog protokola, u periodu 2001-2010 već odobrena i realizirana značajna finansijska grant sredstva za implementaciju preko 30 projekata, od kojih su 10 projekata realizirani, kao investicioni projekti tehnološke rekonstrukcije i unapređenja proizvodnih tehnologija u 19 industrijskih proizvodnih preduzeća u cijeloj BiH, u iznosu grant sredstava od 3 miliona US\$.

Kroz implementaciju ovog programa pripremljeni su, kandidirani, te od „Multilateralnog fonda za implementaciju Montrealskog sporazuma“ (u daljem tekstu: MLF), odobreni za finansiranje pojedinačni investicioni projekti za tehnološko restrukturiranje proizvodnih pogona, za zamjenu SOOO sa dozvoljenim hemikalijama, za slijedeće bh firme:

- „BIRA“, tvornica kućanskih aparata, Bihać
- „SOKO-RKT“, tvornica rashladne opreme, Mostar
- „INGA“, fabrika fleksibilnih pjena-spužvi, B. Gradiška,
- „STIROKART“, fabrika stiropora i PUR pjena, Srbac
- Zajednički („Umbrella“) projekt za tri bh. tvornice: „SOKO-PANELI“, tvornica izolacionih panela, Ljubinje, „SOKO-IPV“, tvornica izmjenjivača topline i rashladne opreme, Čitluk i „Kuća leda“, proizvodnja komercijalnih rashladnih uređaja, Mostar.

Prema pravilima Montrealskog protokola i Multilateralnog fonda, grant finansijsku i tehničku podršku mogla je dobiti svaka proizvodna organizacija u BiH koja je imala tekuću proizvodnju sa korištenjem tehnologije i upotrebom SOOO, a koja prihvata ugovorne obaveze da će nakon završetka projekta nastaviti proizvodnju industrijskih proizvoda koje je do tada proizvodila, ali po novoj tehnologiji bez upotrebe SOOO.

U okviru Plana za postepeno isključivanje iz upotrebe supstanci koje oštećuju ozonski omotač u Bosni i Hercegovini tzv. NOPP (National ODS Phase-out Plan) usvojenom od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine¹, završeno su sljedeće ključne aktivnosti za period izvještavanja:

- Nabavka trenažne opreme, treniranje i certificiranje 133 servisera rashladne i klima opreme kroz projekat „Trening servisera i tehničara rashladne i klima opreme i uspostava trening centara“,
- Isporuka opreme, trening i uspostava sistema izvještavanja sa projekta “Dostava opreme i pružanje tehničkih usluga za uspostavu 20 mobilnih centara za prikupljanje i recikliranje freona CFC i HCFC u BiH”.

Operativni programi dopunske edukacije i praktične obuke djelatnika u sektoru rashladne i klima tehnike u BiH tzv. RMP (engl. Refrigeration Management Plan), je realiziran u potpunosti.

Ovo je specifičan program za jačanje kadrovske infrastrukture u sektoru održavanja i servisiranja rashladnih i klima uređaja i uspostavljanje sistema obnavljanja / recikliranja korištenih rashladnih sredstava, odnosno CFC i HCFC supstanci (freona) i njihovo ponovno vraćanje (kroz servisnu i distributivnu mrežu, koju treba uspostaviti) u funkcionalni operativni rad rashladnih i klima uređaja. Prema pravilima Montrealskog protokola, nijedna zemlja-stranka ovog međunarodnog ugovora (te prema tome i BiH), nemože niti izvoziti, niti uvoziti (odnosno prodavati ili kupovati) prečišćene, odnosno reciklirane, već korištene SOOO (rashladna sredstva), nego samo novo proizvedene ili reciklirane u okviru vlastite države, a za servisiranje (punjenje rashladnim sredstvima) starih, odnosno postojećih-instaliranih rashladnih uređaja ili sistema, kada prestane pravo uvoza ovih supstanci (npr. za CFC-freone, to je od kraja 2009. godine) u BiH se može koristiti samo u zemlji skupljena i reciklirana količina ovih sredstava. RMP-program se sastoji iz dva pod-projekta:

- **Projekt obuke servisnih djelatnika u sektoru rashladnih uređaja (trenara-instruktora i operativnih tehničara/ mehaničara) i**
- **Projekt uspostavljanja nacionalnih centara za recikliranje freona (CFC-a i HCFC-a)**

Projekt obuke servisnih djelatnika u sektoru rashladnih uređaja, ciljevi i glavne realizirane aktivnosti projekta su:

- Razvoj sektora uslužnih djelatnosti u održavanju i servisiranju rashladnih i klima uređaja;
- Uspostavljanje, opremanje sa trenažnim uređajima, alatima i drugim radnim i nastavnim pomagalicama (dva) Centra za obuku tehničara / mehaničara rashladnih i klima uređaja (dopunska obuka, kroz seminare/ radionice i nastavni program redovnog obrazovanja navedenih zanimanja);
- Obuka i certificiranje kadrova iz servisa rashladnih uređaja za rad sa opremom na terenu i u servisnim radionicama:
 - sa „kontroliranim –SOOO supstancama – rashladnim sredstvima,
 - sa novim – „zamjenskim“ supstancama (tzv. „prelaznim“ i „dozvoljenim“);

¹ 52. sjednica održana 12.6.2008.

- Organizacija stručnih seminara (radionica) za instruktore/ trenere za obuku i certificiranje servisnih mehaničara;
- Organizacija stručnih seminara za servisne tehničare/ mehaničare
- Nabavka opreme, uređaja i sredstava rada za obuku na seminarima (koja će se kasnije, nakon završetka projekta, koristiti i za dalju dopunsku i redovnu obuku kadrova za navedena zanimanja;
- Certificiranje servisnih mehaničara rashladnih uređaja;
- Uspostavljanje udruženja proizvođača i servisera rashladnih uređaja BiH- u toku.

Ciljni korisnici dopunske obuke servisnih djelatnika rashladnihi klima uređaja su:

Servisne organizacije/preduzeća i registrirane radionice za održavanje, opravku i servisiranje svih vrsta rashladnih uređaja i opreme. Ovaj projekat je završen, Mašinski fakultet Banja Luka i Mašinski fakultet Sarajevo su centri za treniranje servisera tehničara rashladne opreme. Ova dva zvanična centra su opremljena sa trenažnom opremom i ukupno 133 servisera/ tehničara je prošlo obuku, položilo provjeru znanja i certificirano je tokom 2013. godine.

Projekt uspostavljanja nacionalnih centara za recikliranje freona (CFC-a i HCFC-a), ciljevi i ostvarene aktivnosti projekta su:

Uspostavljanje 20 mobilnih centara za skupljanje, recikliranje freona (CFC-a i HCFC-a), «skladištenje», te distribucija na BiH tržište, kroz ovlaštene servise i vraćanje u rashladne uređaje u periodu, kada je BiH završila program NOPP- isključivanja iz upotrebe najznačajniji dio SOOO supstanci, te prema odredbama Montrealskog protokola, neće moći više uvoziti ove supstance, a neće ih ni biti na slobodnom tržištu (prestanak proizvodnje u svijetu). U ovom slučaju glavninu tih supstanci čine – CFC i HCFC rashladna sredstva (freoni), koji čine preko 90% svih korištenih SOOO-a u BiH. Naime, nakon formalnog završetka NOPP-programa za CFC, i HPMPa za HCFC, u BiH nije dozvoljen uvoz (niti novoprodučenih niti recikliranih) supstanci, nego se za servisiranje postojećih uređaja u radu, moraju koristiti samo oni freoni, koji će se putem legalnih-registriranih servisnih radionica rashladnih i klima uređaja, sakupiti iz postojećih uređaja u BiH, reciklirati i ponovo vraćati u instalacije ovih uređaja ili slobodno prodavati na domaćem tržištu.

- Opremanje „Centara za recikliranje rashladnih sredstava“, sa suvremenom opremom za izvlačenje, skupljanje, recikliranje i skladištenje freona (CFC-a i HCFC-a);
- Obuka stručnih kadrova budućih centara i većih servisa rashladnih uređaja i njihovo certificiranje za ovu djelatnost (recikliranje freona);
- Organizacija sistema rada Centara za recikliranje rashladnih sredstava, u sprezi sa servisnim radionicama rashladnih i klima uređaja i distribucije recikliranih freona na BiH tržište.

Za implementaciju dijela obaveza iz Montrealskog protokola koje se tiču **nadležnosti UINO BiH** zvanično je imanovana osoba fokal point, kao i pravnik koji zajedno sa Ozonskom jedinicom BiH rade na poboljšanju postojećih zakonskih rješenja kao i na njihovoj, do sada

uspješnoj implementaciji. Tokom 2014. godine obavljen je trening i pripremljen i distribuiran materijal za obuku 113 carinika na 9 punktova kojima su od strane MVTEO Ozonske jedinice BiH i putem UINO BiH dodijeljeni identifikatori SOOO, sa praktičnom obukom o korištenju identifikatora SOOO na graničnim prelazima i carinskim ispostavama. Obuka ocjenjena od strane učesnika kao odlična. Obuku je vodila gđa. Ana Mrnjavac, UINO BiH sektor carina Fokal Point za Montrealski protokol u saradnji sa Ozonskom jedinicom BiH, i sa drugim UINO BiH sektorima nadležnim za tarife i provedbu carinskih propisa.